

Innhold:

1	Oppsummering.....	2
2	Ikomms innkjøp 2022	3
2.1	Generelt.....	3
2.2	Risiko i Ikomms innkjøp.....	4
2.2.1	IKT-utstyr	5
2.2.2	Kjøretøy	5
2.2.3	Mat og drikke.....	6
2.2.4	Møbler og kontorrekvisita.....	6
3	Dagens situasjon.....	6
4	Risikohåndtering og veien videre.	6
4.1	Kilder:	8

Risikovurdering av Ikomms innkjøp i forbindelse med Åpenhetsloven

1 Oppsummering

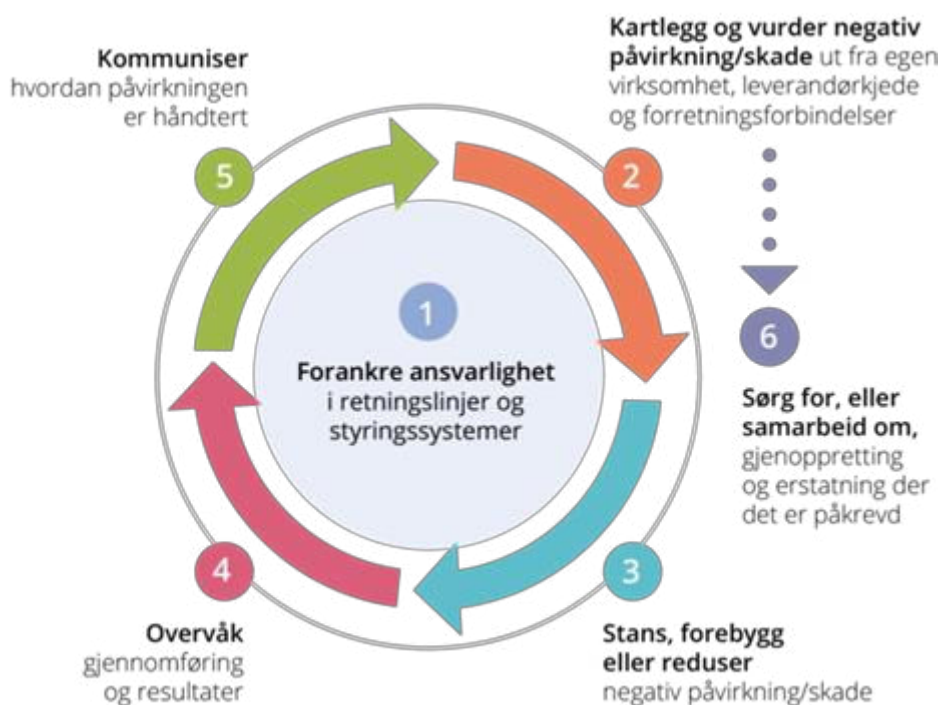
Ikomm AS er bundet av Åpenhetsloven. Dette innebærer at Ikomm skal

- Utføre aktsomhetsvurderinger for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, i tråd med OECDs anbefalinger for flernasjonale selskap
- Redegjøre for arbeidet med aktsomhetsvurderinger innen 30. juni 2023
- Informere ved henvendelse

Aktsomhetsvurderinger gjennomføres i seks trinn, se figur 1. I trinn 1 skal arbeidet med aktsomhetsvurderinger forankres i virksomheten gjennom å opprette styringssystemer, retningslinjer og plassere ansvar.

Virksomhetene anbefales å innlede kartleggingen i trinn 2 med en overordnet risikoanalyse. Formålet med analysen er å identifisere hvilke områder som utgjør høyest risiko for negativ påvirkning på menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, for å kunne prioritere i arbeidet med å redusere risikoen for negativ påvirkning og sette inn tiltak der de har størst effekt.

Figur 1: Aktsomhetsvurderinger. Kilde: Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv.

Vurderingen av risiko tar utgangspunkt DFØs [høyrisikoproduktliste](#). Risikovurderingen viser at det er høyest risiko for brudd på grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i Ikomms leverandørkjede knyttet til kjøp av IKT-produkter. Risikoen er høyest i produksjonsfasen som i stor grad skjer i Kina og andre asiatiske land, men også betydelig ved sammenstilling av IKT-produkter, og gjelder hovedsakelig fare for brudd på arbeidstakernes faglige rettigheter og rett til

anstendig arbeid. I tillegg inneholder IKT-utstyr såkalte konfliktmineraler. Utvinning av disse innebærer høy risiko for brudd på menneskerettigheter.

Den samlede vurderingen er at det ikke kan utelukkes at det har skjedd brudd på menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i produksjon av varer som Ikomm har anskaffet. Ikomm kan ta ned risikoen for framtidige brudd ved å etablere styringssystemer og stille strengere krav til leverandører.

2 Ikomms innkjøp 2022

2.1 Generelt

I 2022 kjøpte Ikomm inn varer og tjenester for vel 155 millioner kroner gjennom til sammen 310 ulike leverandører. En del av innkjøpene var av mindre verdi, mens 104 innkjøp på over 100 000 kroner utgjorde 97 prosent av Ikomms kjøp i 2022. Disse innkjøpene har vi inndelt i produktkategori for å se nærmere på risiko.

Tabellen under viser hvordan innkjøpene i 2022 fordelte seg på ulike kategorier:¹

Innkjøp	Antall leverandører	Verdi i millioner kroner	Andel av kjøp over 100 000 kr
Samlede kjøp	310	155,5	
Kjøp over 100 000	104	150,4	100 %
Av dette			
Varekjøp	27	58,4	39 %
Av dette			
IKT maskinvare og infrastruktur	12	48,6	32 %
Andre varer	15	9,8	7 %
Av dette			
Tjenestekjøp	77	92,0	61 %
Av dette			
Elektroniske tjenester	35	67,0	45 %
Konsulenttjenester	27	12,6	8 %
Andre tjenester	15	11,9	8 %

Totalt kjøpte Ikomm varer for om lag 58 millioner kroner og tjenester for om lag 92 millioner.

Innkjøp av tjenester er inndelt i tre underkategorier. Den største underkategorien er elektroniske tjenester. Her er det flere tjenester som inngår, blant annet kjøp og oppdatering av ulike programvare m.m., og levering av nettsteder, brannmur og webhotell. I tillegg kommer fjernvedlikehold av program- og maskinvare. Om lag 67 millioner kroner ble brukt på dette i 2022, som er mer enn 70 prosent av tjenestekjøpet.

Ikomm kjøper en rekke ulike konsulenttjenester, innen blant annet revisjon, IKT, kurs og kompetanse. Konsulenttjenester beløp seg til rundt 13 millioner kroner. Andre tjenester beløp seg til omtrent 12 millioner krone og her inngår ulike tjenester knyttet til ordinær drift, som helse- og

¹ Flere av innkjøpene er sammensatte og består for eksempel av både kjøp av software og konsulenttjenester. Inndeling i kjøpskategori er et anslag der vi har splittet disse kjøpene inn i to produktkategorier. Alle tall er derfor anslag og må tolkes med forsiktighet.

forsikringsordninger for ansatte, rengjøring, oppvarming og vektertjenester. I tillegg kommer enkelte innkjøp knyttet til medlemskap i ulike organisasjoner og partnerskap.

Ikomm anskaffer også fysiske varer. Varekjøpet er inndelt i henholdsvis IKT maskinvare og infrastruktur og i andre varer. IKT maskinvare og infrastruktur består av diverse elektronisk utstyr som PC-er, mobiler og nettbrett, i tillegg til infrastruktur som aksesspunkter, nettverks- og fiberkabler, og beløp seg til nær 50 millioner kroner i 2022. Dette er også registrert som en del av IKT-varekjøpet. Totalt 19 millioner kroner ble betalt gjennom leasing av IKT-utstyr i 2022. Etter leasingperioden kan utstyret kjøpes ut for en restverdi. Ikomm kjøpte ut leaset IKT-utstyr for 1,6 millioner kroner i 2023.

2.2 Risiko i Ikomms innkjøp

En fragmentert og uoversiktlig leverandørkjede er bakgrunnen for at Etikkinformasjonsutvalget (2019) utredet og anbefalte Åpenhetsloven i Norge. Organiseringen av dagens vare- og tjenesteproduksjon gjør det utfordrende å regulere virksomheter. Flernasjonale selskaper sprer aktivitetene i verdikjeder og plasserer dem ofte på det mest kostnadseffektive stedet nasjonalt og internasjonalt. Store og multinasjonale selskaper kan ha mer innflytelse og økonomiske ressurser enn statene de opererer i. Særlig i lavkostland kan det være utfordrende å sikre arbeidstakeres rettigheter. Den internasjonale arbeidstakerorganisasjonen ILO (2016) skriver at situasjonen med hensyn til tvangsarbeid og barnarbeid ofte er akutt bakover i leverandørkjeden. ILO (2022) skriver at anslagsvis 50 millioner mennesker er moderne slaver i dag. Trenden er økende og moderne slaveri forekommer i alle regioner og land, også i mer utviklede deler av verden.

Konvensjonell innkjøpspraksis kan innebære aggressive prisforhandlinger, unøyaktige kravspesifikasjoner, sene ordrebestillinger, korte leveringstider og endringer av ordre i siste liten. Summen av dette er at leverandørene blir satt under stort press.

Råvareproduksjon er særlig utfordrende. Råvareuttak skjer ofte i land langt borte hvor mulighetene for kontroll er begrensede. Lovverket som skal beskytte arbeidstakere er svakere og fagforeninger blir ofte motarbeidet. Når antall leverandørledd øker, reduseres sporbarheten og oversikten, og gjør det utfordrende for forbrukere, virksomheter, myndigheter og allmennhet å vite at varer og tjenester er fremskaffet på en forsvarlig måte. Selv om offentlige virksomheter lenge har hatt strenge krav til sine anskaffelser, er det flere eksempler på at det har forekommet grove brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter nedover i leverandørkjeden også her. For eksempel er det avdekket at burmesiske tvangsarbeidere i Malaysia lager engangshansker til norske sykehus.² Mangel på ressurser, tid og kunnskap gjør det vanskelig å følge opp arbeidet i en travel innkjøpshverdag, og det er viktig å ha rutiner på plass som sikrer kvaliteten i innkjøpene og reduserer risikoen for at leverandører kommer i skvis mellom å sikre anstendige arbeidsvilkår på den ene siden, og levere kontrakten på den andre siden.

Det er generelt en høy standard i norsk arbeidsliv. Arbeidsmiljøloven er streng, og partene i arbeidslivet regulerer lønn og arbeidsvilkår i store deler av arbeidslivet. Men også i Norge er det utfordringer knyttet til arbeidskriminalitet, spesielt i bransjer som hotell og restaurant, bygge- og bemanningsbransjen. Ifølge flere aktører har utnyttelsen av arbeidstakere blitt verre med økende arbeidsinnvandring.³

DFØs høyrisikoproduktliste inneholder produktkategorier hvor det er dokumentert systematiske brudd på grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden. Produkter på denne listen utgjør en

² [Åpenhet bidrar til samfunnsansvarlige offentlige innkjøp | DFØ \(dfo.no\)](#)

³ [Dugnad mot a-krim i byggebransjen \(byggfakta.no\)](#) og [Stopp lønnsstylene! - Byggmesteren](#)

potensiell risiko. Tabellen under viser Ikomms innkjøp av produkter på høyrisikolista, antall kontrakter/leverandører og innkjøp i millioner kroner i 2022.⁴

Produkter på DFØs høyrisikoliste	Antall leverandører	Innkjøp (Mill. kr.)
IKT-utstyr samlet	11	41,27
Kjøretøy	1	1,92
Mat og drikke	5	0,92
Tekstiler, arbeidsklær og sko	1	0,56
Møbler og kontorrekvisita	2	0,42

2.2.1 IKT-utstyr

IKT-utstyr er produkter som alle selskaper og bedrifter er avhengige av, men som IT-selskap har vi et særlig stort innkjøp av dette. Tabellen viser at Ikomm anskaffet IKT-produkter for vel 40 millioner kroner i 2022 som tilsvarer over 90 prosent av totalt varekjøp.

En stor del av IKT- utstyret Ikomm kjøper inn, leveres videre til sluttbrukere i blant annet kommunene. I dette tilfellet er vi leverandører. Uavhengig av om vi er leverandører eller om innkjøpene er rettet mot egen drift, står vi ansvarlige for å påse at IKT-utstyret er anskaffet på en forsvarlig måte. For risikovurderingen som sådan er det derfor ikke viktig om vi kjøper inn til internt eller eksternt bruk.

Produksjon av produkter innen informasjonsteknologisektoren skjer i stor grad i fabrikker i Kina og andre asiatiske land. Det finnes mye dokumentasjon som viser at det er problemer med arbeidstakerrettigheter i de aktuelle fabrikkene, spesielt i form av lave lønninger, tvungen overtid, misbruk av studenter som arbeidskraft og oppsigelse av fagforeningsledere.

Det antas å være noe lavere risiko for brudd i montering/sammenstilling enn for produksjon av komponenter i IKT-produkter. Risikoen er spesielt høy i produktgruppene mobiltelefoner, bærbare datamaskiner og dataskjermer.

IKT-utstyr inneholder en rekke ulike mineraler. Blant mineralene som typisk finnes er gull, tantal, tinn og tungsten, kalt 3TG. Disse mineralene utvinnes i land med høy risiko for menneskerettighetsbrudd og der handelen med mineralene kan bidra til væpnet konflikt. Dette betegnes som konfliktmineraler.

2.2.2 Kjøretøy

Andre produkter på høyrisikolista som vi har på innkjøpslista vår er «Kjøretøy», «Mat og drikke», «Tekstiler, arbeidsklær og sko» og «Møbler og kontorrekvisita». Kjøretøy leases gjennom egen leverandør og utgjorde i 2022 nær 2 millioner kroner. Kjøretøy er satt sammen av tusenvis av komponenter og materialer, hentet fra hele verden. Dette gjør det vanskelig å kartlegge hele leverandørkjeden. Manglende kartlegging kan føre til lite gjennomsiktighet, noe som øker risikoen.

Generelt er risikoen høy ved utvinning av råvarer i produksjonen av kjøretøy, både når det gjelder menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter, og knytter seg spesielt til batteriproduksjon. Risikofaktorene er mange og knytter seg til lav lønn, dårlige og farlige arbeidsforhold, mangel på fagforeningsrettigheter, barnarbeid, seksuell utnyttelse og vold, finansiering av væpnet konflikt og landovertakelse. Selv om innkjøpet i seg selv ikke er stort, anbefales det å utføre aktsomhetsvurderinger når alvorlighetsgraden er høy. Geografisk tilhørighet i produksjonen av

⁴ Vi kjøper også inn noe møbler via leasingavtalen, slik at totale kjøp av møbler er noe høyere enn det som framkommer i tabellen. Tilsvarende er innkjøpet knyttet til IKT-utstyr noe lavere.

kjøretøy er avgjørende for videre oppfølging. Biler og kjøretøy inneholder i tillegg elektroniske komponenter som også medfører alvorlige risiko forbundet med arbeidstakerrettigheter og menneskerettigheter, deriblant knyttet til utvinning av konfliktmineraler.

2.2.3 Mat og drikke

Ikomm kjøpte inn mat og drikke for 0,9 millioner kroner i 2023, fra totalt fem leverandører. Frukt, grønnsaker, kaffe, te og kakao er blant produktene med særlig høyt risikonivå for brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Risikoen er høyest ved dyrking/plukking av produktene på råvarenivå. Dette gjelder blant annet bruk av barnearbeid og tvangsarbeid, slavelignende arbeidsforhold, svært lave lønninger, usikker bruk av plantevernmidler og andre helse- og sikkerhetsproblemer samt begrensninger på folks rett til å melde seg inn i fagforeninger. Selv om kjøpene ikke er store relativt til IKT, er dette kjøp som bør gjennomgås nærmere. Ikomm vil trolig øke innkjøpene sine her, knyttet til høyere aktivitet i Arena 17, som er Ikomms nye samhandlingarena.

2.2.4 Møbler og kontorrekvisita

I tillegg kjøpte Ikomm inn møbler og kontorrekvisita for noe under en halv million kroner i 2022, men beløpet er noe høyere, se fotnote 4. Møbelindustrien omfatter et bredt spekter av produkter, materialer og produksjonsprosesser. Møbler kan lages av alt fra plast og tre til metall eller glass, og følgelig varierer verdikjeder og arbeidsforhold sterkt avhengig av det bestemte produktet. Risikoen er særlig høy på råvarenivå også her, der sporbarheten er begrenset. Dermed har risikoen en tendens til å øke lenger ned i leverandørkjeden, i utviklingsland med svake juridiske institusjoner og begrenset rettssikkerhet. Det er derfor vesentlig for Ikomm å kjenne opprinnelseslandet når vi kjøper møbler.

3 Dagens situasjon

Ikomm har frem til nå benyttet Statens Standardavtaler så ofte som mulig ved anskaffelser av IT-utstyr og IT-tjenester. Disse kontraktsmalene inneholder bestemmelser om eksempelvis lønns- og arbeidsvilkår. Videre har Ikomm i sitt «innkjøpsreglement» og «Retningslinjer for leverandørhåndtering» hatt bestemmelser som tar sikte på å motvirke korrupsjon, ivareta miljøhensyn og sikre rettferdig konkurranse mellom leverandørene. Utover dette har ikke Ikomm kartlagt leverandørkjedene eller aktivt fulgt opp leverandører basert på risikovurderinger.

Ikomm leaser IKT- utstyr (primært PC-er) til både eksternt og internt bruk. Dette sørger for sikker avhending og annenhånds bruk. Produksjon av IKT-utstyr som nettbrett, PC-er, skjermer og mobiltelefoner har særlig risiko for brudd på menneskerettigheter, og den viktigste faktoren for å redusere risiko er å anskaffe utstyr som varer lenge, og sørge for at produktene er i bruk lengst mulig. Dette avlaster uttak av konfliktmineraler og uforsvarlige forhold i produksjons- og sammenstillingsfasen. Ikomms leasingavtale innebærer at produktene leases for tre år. Etter dette kjøpes utstyret enten ut eller de håndteres av leverandør, som setter de settes i stand og omsettes i et annenhånds marked. Leverandøren, som vi har nær kontakt med, oppgir at det er optimalt å klargjøre produktet for videresalg etter tre år. Dette gir optimal levetid for produktet i seg selv. Ikomms utstyr har en gjenvinningsgrad på 95 prosent, som leverandøren opplyser om at er svært høyt. Ikomms leasingavtale er således risikoreduserende i seg selv.

4 Risikohåndtering og veien videre.

For å få et klarere bilde av risikoen sender Ikomm ut en spørreundersøkelse til de største leverandørene. Her spør vi om hvordan virksomhetene jobber for å sikre arbeids- og menneskerettigheter i egen drift og mot leverandører. Vi spør eksplisitt om hvorvidt en trygg

varslingskanal er etablert for å varsle om kritikkverdige forhold, noe som er svært viktig for ansatte som er utsatte.

Spørreundersøkelsen sendes ut til 22 store leverandører, og dekker til sammen kjøp for om lag 93 millioner kroner. Dette tilsvarer 60 prosent av Ikomms samlede kjøp i 2022. Alle leverandørene som vi har kjøpt IKT-produkter av vil få tilsendt spørreundersøkelsen, i tillegg leverandører av kjøretøy og kontormøbler. En samlet vurdering av tilbakemeldinger, samt offentlig tilgjengelig informasjon om risikohåndtering, vil dette danne grunnlag for hvordan Ikomm jobber framover med leverandøroppfølging.

Multinasjonale selskap er ofte lokalisert i land med svakere arbeidstakerrettigheter og høyere risiko for lav lønn og usikre arbeidsforhold. Derfor er det viktig å få innsikt i hvordan disse selskapene jobber for å sikre egne arbeidstakere i ulike deler av virksomheten. Selskaper som er multinasjonale eller som har utenlandske filialer bes om å kommentere eksplisitt på hvordan de jobber internt med å ivareta grunnleggende rettigheter i hele virksomheten. I tillegg ber vi leverandørene om å redegjøre for hva slags rutiner de har for å sikre grunnleggende rettigheter og samfunnsansvar bakover i leverandørkjeden. Flere av våre største leverandører er internasjonale, og har jobbet lenge med bærekraft og samfunnsansvar. Selv om konsulenttjenester gjerne er mindre utsatte for brudd på sosiale forhold, kan det forekomme brudd på rettigheter også i dette segmentet. Det kan knytte seg til høy arbeidsbelastning og tvungen og høy bruk av overtid for å levere tjenester til avtalt tid.

Kartleggingen fra denne undersøkelsen vil skaffe oss en overordnet oversikt over egen risiko og gi oss mer innsikt i hvilke leverandører vi må jobbe videre med. Ikomm er i en vekstfase, og vil jobbe mer strategisk med blant annet bærekraft framover. Ikomm må dermed endre og etablere egne rutiner, i egen drift og innkjøpsarbeid. Arbeidet med åpenhetsloven skal forankres i Ikomms ledelse og styre. I tillegg må det settes av tilstrekkelige ressurser til arbeidet for å påse at Ikomms retningslinjer og interne systemer gjøres kjent i hele virksomheten og blant forretningsforbindelser. Aller deler av Ikomm har ansvar for etterlevelse av loven i virksomheten, og det må også etableres gode rutiner for hvordan forespørsler om informasjon skal håndteres.

Framover vil Ikomm endre innkjøpene sine en del. I Lillehammer har vi nylig utvidet lokalene med en ny samhandlingsarena, Arena 17, hvor det vil være arrangementer og aktiviteter i egen regi og for eksterne aktører som leier arenaen. Her vil det blant annet bestilles mat og drikke, som vi må påse at skjer i henhold til vår fastsatte innkjøpspolicy. Ikomm har mange nye eierkommuner i området rundt Askim, og her vil vi også utvide kapasiteten og aktiviteten framover. Høsten 2023 starter vi for første gang opp Ikomm Academy i Askim, og lokalene vil etter hvert utvides med ny samhandlingsarena. I forbindelse med dette er det nødvendig å se etter større lokaler i området. En ansvarlig og gjennomarbeidet innkjøpspolicy og klare krav til leverandører vil være viktig for å redusere risikoen knyttet til menneskerettighetsbrudd i leverandørkjeden i både i nye og eksisterende kontrakter.

DFØ anbefaler å stille krav om respekt for grunnleggende menneske- og arbeidstakerrettigheter i anskaffelse av høyrisikoprodukter gjennom særskilte kontraktsvilkår. Bruk av slike krav må imidlertid ses i sammenheng med lengden og verdien på anskaffelsen (forholdsmessighet). Det er også viktig å vurdere markedsmodenheten ved slike anskaffelser. Det er en vurdering om man skal avslutte en kontrakt dersom leverandøren ikke kan dokumentere tilstrekkelige rutiner, eller påvirke og gi leverandører en viss tid til å forbedre sine rutiner. Det anbefales å ta tak i det viktigste først, det vil si store kjøp der risikoen for brudd på menneskerettigheter er stor, eller der skaden er spesielt alvorlig, selv om sjansen for at slike lovbrudd har skjedd, er relativt liten.

4.1 Kilder:

Nyhetsoppdrag: [Dugnad mot a-krim i byggebransjen \(byggfakta.no\)](https://byggfakta.no)

Nyhetsoppdrag: [Stopp lønnstyvene! - Byggmesteren](#)

Etikkinformasjonsutvalget (2019): Åpenhet om leverandørkjeder

ILO: Report IV: Decent work in global supply chains, International Labour Conference, 105th Session, 2016

International Labour Organization (ILO), Walk Free, and International Organization for Migration (IOM): Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, Geneva, 2022